

Socialdepartementet

Kommittédirektiv Förtydligat ansvar för stöd till avhoppare och förstärkt kontroll av externa aktörer som bedriver avhopparverksamhet

Regeringen bemyndigar det statsråd som har till uppgift att föredra ärenden om socialtjänst att

- ge en särskild utredare i uppdrag att göra en översyn av stödet till avhoppare från organiserad brottslighet och
- besluta om sakkunniga, experter, sekreterare och annat biträde åt utredaren.

Utredaren ska följa de direktiv som framgår av *bilagan*.

Kostnaderna ska belasta det under utgiftsområde 1 Rikets styrelse uppförda anslaget 4:1 Regeringskansliet m.m., anslagsposten 1 Till Regeringskansliets disposition, budgetram 6, Socialdepartementet.

Utdrag till

Statsrådsberedningen/Gransk
utredaren

Kommittédirektiv

Förtydligt ansvar för stöd till avhoppare och förstärkt kontroll av externa aktörer som bedriver avhopparverksamhet

Beslut vid regeringssammanträde den 28 maj 2025

Sammanfattning

En särskild utredare ska se över stödet till avhoppare från organiserad brottslighet. Syftet är att säkerställa att avhoppare får stöd och insatser som är ändamålsenliga och av god kvalitet samt att förhindra att offentliga medel går till oseriösa och kriminella aktörer.

Utredaren ska bl.a.

- kartlägga kommunernas avhopparverksamheter och vilka insatser, inklusive boendeinsatser, som erbjuds avhoppare med och utan skyddsbehov,
- kartlägga vilka insatser till avhoppare, med och utan skyddsbehov, kommunerna upphandlar från externa aktörer, i vilken omfattning de gör det och vilka de externa aktörerna som upphandlas är,
- analysera och ta ställning till om det bör införas en särskild reglering i socialtjänstlagen i fråga om gruppen avhoppare eller verksamhet som riktar sig till avhoppare och hur en sådan verksamhet i så fall ska definieras i lagen,
- kartlägga hur kommunerna följer upp och kontrollerar de insatser de upphandlar, beskriva och analysera behovet av ytterligare kvalitets-säkring och kontroll samt hur omfattande behovet är,
- analysera och ta ställning till hur kvaliteten och kontrollen av externa aktörer som utför insatser och bedriver avhopparverksamhet kan

säkerställas, t.ex. genom införande av tillståndsplikt, certifiering, eller skärpt regelverk rörande kommunernas upphandling av dessa insatser, och

- lämna nödvändiga författningsförslag.

Uppdraget ska redovisas senast den 6 november 2026.

Ansvaret för stöd till avhoppare behöver utredas och kontrollen av externa aktörers avhopparverksamhet säkerställas

I propositionen En förebyggande socialtjänstlag – för ökade rättigheter, skyldigheter och möjligheter föreslås en ny socialtjänstlag (prop. 2024/25:89). Riksdagen har den 20 maj 2025 beslutat i enlighet med propositionens förslag, med vissa mindre justeringar (bet. 2024/25:SoU23, rskr. 2024/25:210). I detta kommittédirektiv redogörs för gällande rätt genom hänvisningar till den nya socialtjänstlagen (2025:000), förkortad SoL, som träder i kraft den 1 juli 2025.

En viktig del i arbetet med att förhindra återfall i brott är att ge stöd till personer som vill lämna kriminella miljöer. Att stödja en person som vill lämna ett kriminellt liv är ofta en både komplex och krävande uppgift, där socialtjänsten har en central roll. Även andra aktörer, såsom Polismyndigheten, Kriminalvården och regionerna, kan utifrån respektive ansvarsområde behöva involveras i arbetet. En kommun ansvarar för socialtjänsten inom sitt område och har det yttersta ansvaret för att enskilda får de insatser som de behöver. Kommunens ansvar inskränker inte det ansvar som andra huvudmän har (4 kap. 1 § SoL).

Av 13 kap. SoL framgår vissa insatser som socialnämnden ska kunna erbjuda, exempelvis brottsofferstöd, budget- och skuldrådgivning och stöd vid skadligt bruk eller beroende. Det finns även bestämmelser för att förebygga och motverka att barn far illa (18 kap. SoL). Någon reglering som särskilt pekar ut socialnämndens ansvar för avhoppare från organiserad brottslighet finns dock inte. Det finns inte heller någon rättslig definition av begreppet avhoppare.

Inom ramen för ett myndighetsgemensamt uppdrag (Ju2021/03331) har berörda myndigheter enats om att definiera en avhoppare som ”en individ som har valt att lämna organiserad brottslighet och som bedöms vara i behov av samhällets stöd och skydd för att fullfölja detta”. Organiserad

brottslighet omfattar enligt myndigheternas definition både kriminella, våldsbejakande extremistiska och hedersrelaterade miljöer. Definitionen är således inriktad på personer med skyddsbehov inom den organiserade brottsligheten och förutsätter därmed en samverkan mellan socialtjänster och Polismyndigheten samt eventuellt andra myndigheter.

En person kan emellertid ha behov av stöd och hjälp från socialtjänsten för att kunna lämna organiserad brottslighet utan att ha ett skyddsbehov. Socialtjänsten ansvarar för flera av de insatser som en person som vill lämna organiserad brottslighet kan ha behov av. Det kan för personer i denna situation vara aktuellt med stödinsatser i form av exempelvis ekonomiskt bistånd, stöd vid skadligt bruk eller beroende samt boendeinsatser. Myndigheternas definition är därför snäv ur ett socialtjänstperspektiv.

Socialtjänsten i flera kommuner har byggt upp avhopparverksamheter med riktade insatser för att stödja personer som vill lämna organiserad brottslighet. Utmärkande för målgruppen avhoppare är att kriminaliteten är i fokus och utgör en viktig faktor i personens liv (Att förebygga rekrytering till kriminella nätverk och att utarbeta stöd till avhoppare, FoU Nordväst 2023).

I september 2021 fick Polismyndigheten, Kriminalvården, Statens institutionsstyrelse och Socialstyrelsen i uppdrag att förstärka och utveckla arbetet med stöd till avhoppare från kriminella, våldsbejakande extremistiska och hedersrelaterade miljöer i hela landet (Ju2021/03331). Syftet var att skapa långsiktigt hållbara förutsättningar för att fler individer, även barn, ska få tillgång till sådant stöd. En utredare fick samtidigt i uppdrag att bl.a. bistå Regeringskansliet och myndigheterna i arbetet (Ju 2021:D).

Utredaren slutredovisade uppdraget den 30 september 2022 (Ju2022/02956). Av slutredovisningen framgår bl.a. att de statliga myndigheterna och kommunerna har olika roller i avhopparverksamheterna men att de insatser socialtjänsten står för utgör kärnan i verksamheterna. Socialtjänsten i olika kommuner arbetar emellertid inte enhetligt när det t.ex. gäller definitionen av avhoppare och vilka insatser som ges. Enligt utredaren är det vidare svårt för kommunerna att göra en fördjupad kontroll och uppföljning av de ideella organisationer och företag som ofta anlitas av kommunerna för att utföra avhopparinsatser. Utredaren bedömde att en reglering av sådana externa aktörer behöver övervägas och utredas.

Det saknas aktuella sammanställningar över antalet avhopparverksamheter och i vilken omfattning externa aktörer anlitas av kommunerna. Polismyndigheten har, inom ramen för det myndighetsgemensamma uppdraget, fått i uppgift att fördela medel till stödsatser för avhoppare (Ju2022/01537 och Ju2022/01578). Antalet inkomna ansökningar från kommuner om statliga medel till avhopparverksamhet har ökat markant de senaste åren. Från 2020 till 2024 ökade antalet kommuner som beviljats sådant stöd från 10 till 52. Polismyndigheten har under 2022 och 2023 reviderat villkoren och redovisningskraven för utbetalning av statliga medel. Syftet har varit att i högre grad säkerställa att medel fördelas till rätt målgrupp och att avtal ingås med seriösa externa aktörer.

Av slutredovisningen av uppdraget att förstärka och utveckla arbetet med stöd till avhoppare (Ju2024/00195) framgår att myndigheterna bedömer att det nu finns en grundläggande nationell struktur för stöd till avhoppare. Samtidigt finns det enligt myndigheterna fortsatta behov av stöd och samordning och flera utvecklingsbehov kvarstår, bl.a. behöver stödet för arbetet med avhoppare under 18 år ses över. Myndigheterna belyser också, liksom utredaren, att det är angeläget att det införs en möjlighet till kontroll samt särskilda krav, kompetens och tillstånd för att få bedriva avhopparverksamhet.

Mot denna bakgrund är det angeläget att kartlägga kommunernas avhopparverksamheter, vilka insatser som erbjuds avhoppare och vilka insatser som utförs av externa aktörer. Kartläggningen behöver omfatta insatser till avhoppare med och utan skyddsbehov. Även kommunernas ansvar för stöd till gruppen behöver ses över samt behovet av kvalitetssäkring och kontroll av externa aktörer.

Uppdraget att kartlägga kommunernas avhopparverksamheter

Avhopparverksamheter ser olika ut i olika delar av landet och många befolkningsmässigt mindre kommuner saknar sådana verksamheter. Brottsförebyggande rådet (Brå) har i rapporten Stöd till avhoppare från kriminella grupperingar (2016:6) kartlagt vilken avhopparverksamhet som bedrivs i landet och vilket stöd som erbjuds. Av rapporten framgår bl.a. att gemensamt för de flesta myndighetsdrivna avhopparverksamheter är att de kartlägger avhopparens behov och förmedlar kontakt mellan avhopparen och myndigheter eller andra aktörer. Samtliga icke myndighetsdrivna avhopparverksamheter erbjuder enligt rapporten en eller flera kontakt-

personer som har en samordnande funktion och som stödjer avhopparen i vardagen. De har också ett brett utbud av egna insatser såsom samtalsstöd, praktiskt stöd, påverkansprogram, arbetsträning och stödboende.

I SNS-rapporten Avhopp från kriminella grupperingar i storstäderna. Hur fungerar kommunernas verksamhet? (Anna Hedlund, 2023) har arbetet med avhopp från kriminella grupperingar i kommunerna också kartlagts. Kartläggningen är dock begränsad till kommunerna Stockholm, Göteborg och Malmö. Av rapporten framgår att den primära rollen för kommunernas avhopparverksamheter är att samordna, bedöma och bevilja insatser. Det är emellertid socialtjänstens reguljära funktioner eller externa aktörer som står för utförandet av insatserna. Av rapporten framgår också att det bl.a. behövs mer kunskap om hur avhopparverksamhet fungerar i mindre kommuner.

Socialtjänstens arbete med barn och unga som vill lämna organiserad brottslighet styrs av samma bestämmelser i socialtjänstlagen och lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, förkortad LVU, som socialnämndens arbete med barn och unga generellt. Det finns också en rad olika insatser tillgängliga och rekommenderade för barn och unga med hög risk för fortsatt normbrytande beteende och kriminalitet. Det har dock blivit allt vanligare att etablerade kriminella nätverk rekryterar och utnyttjar barn och unga för att utföra våldsamma och grova brott. Denna utveckling beskrivs tydligt i Brottsförebyggande rådets rapport om barn och unga i kriminella nätverk (Brå 2023:13). Brottsförebyggande rådet bedömer i sin rapport att avhopparinsatser för barn och unga bör erbjudas i högre utsträckning än i dag.

Polismyndigheten, Socialstyrelsen och Statens institutionsstyrelse redovisade i september 2023 ett regeringsuppdrag att föreslå en samverkansstruktur för arbete med barn och unga i och i närheten av miljöer kopplade till organiserad brottslighet (Ju2023/00972). I rapporten understryks bl.a. att det behövs mer forskning på svenska förhållanden om effektiva insatser när det gäller att förhindra eller bryta kriminalitet som är kopplad till organiserad brottslighet och barn och unga. I slutredovisningen av det myndighetsgemensamma uppdraget (Ju2024/00195) framgår också att behovet av ytterligare stöd för arbetet med avhoppare under 18 år behöver ses över.

Mot bakgrund av att de kartläggningar som finns är äldre eller begränsade till ett antal kommuner, samt att behovet av insatser till avhoppare bedöms öka i

framtiden, finns det anledning att sammanställa en nulägesbild över hur avhopparverksamheterna i kommunerna ser ut, vilka insatser som ges i kommunernas egen regi och i vilken omfattning kommunerna upphandlar externa aktörer för att genomföra insatserna. Insatser till avhoppare såväl med som utan skyddsbehov behöver kartläggas. Det finns också anledning att se över hur stödet till de barn och unga som vill lämna organiserad brottslighet eller en kriminell livsstil fungerar.

Utredaren ska därför

- kartlägga kommunernas avhopparverksamheter och vilka insatser, inklusive boendeinsatser, som erbjuds avhoppare med och utan skyddsbehov,
- kartlägga vilka insatser till avhoppare, med och utan skyddsbehov, kommunerna upphandlar från externa aktörer, i vilken omfattning de gör det och vilka de externa aktörerna som upphandlas är, och
- kartlägga och analysera hur kommunernas stöd till barn och unga vuxna som vill lämna organiserad brottslighet eller en kriminell miljö fungerar och vilka utmaningar som finns gällande stöd till målgruppen.

Uppdraget att utreda kommunernas ansvar för stöd till avhoppare

Även om socialtjänsten har en central roll när det gäller stöd till avhoppare finns det inga specifika bestämmelser i socialtjänstlagen avseende gruppen eller insatser specifikt riktade till avhoppare.

Socialtjänstens roll i det förebyggande och brottsförebyggandet arbetet kommer till uttryck på olika sätt i lagstiftningen. Exempelvis ska socialtjänsten främja enskildas ekonomiska och sociala trygghet och jämlika och jämställda levnadsvillkor (2 kap. 1 § SoL). Socialnämnden ska också vara väl insatt i levnadsförhållandena i kommunen, medverka i samhällsplaneringen och samarbeta med andra aktörer för att främja goda miljöer i kommunen (6 kap. 1 och 4 §§ SoL). Socialnämnden ska också t.ex. bedriva förebyggande arbete avseende skadligt bruk och beroende av alkohol, narkotika och andra beroendeframkallande medel samt spel om pengar (6 kap. 6 § SoL).

Den nya socialtjänstlagen syftar till att ge förutsättningar för en långsiktigt hållbar, mer förebyggande och kunskapsbaserad socialtjänst. Lagen är anpassad till hur samhället ser ut i dag, och ska säkerställa att målen för socialtjänsten nås på ett bättre sätt än tidigare, bl.a. genom ändrade arbets-

sätt. Det innebär bl.a. att socialtjänsten ska arbeta mer förebyggande och fånga upp behov innan de blivit för stora, att socialtjänsten ska kunna erbjuda insatser snabbare genom att fler insatser kommer att kunna erbjudas utan individuell behovsprövning – så att insatserna ska komma tillräckligt snabbt, när behovet är som störst. Socialtjänstens verksamhet ska bedrivas i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet och barnens rättigheter ska stärkas genom att lagen är anpassad till barnkonventionen.

I socialtjänstlagen finns bestämmelser som tydliggör socialnämndens ansvar att förebygga och motverka brottslighet, utöver det mer breda förebyggande arbetet. Socialnämnden ska också särskilt arbeta för och ta initiativ till att förebygga och motverka brottslighet bland barn och unga. Dessa finns dels i en åldersneutral bestämmelse (6 kap. 8 § SoL), dels i en specifik bestämmelse för barn och unga (18 kap. 4 § SoL). Syftet är att komplettera socialtjänstens allmänt preventiva arbete med ett tydligt brottsförebyggande arbete där särskilda brottsförebyggande och återfallsförebyggande insatser används. Fokus är den sociala brottspreventionen, vilken syftar till att minska individers risk och benägenhet att begå brott och återfalla i brott. Bestämmelserna är utformade så att de stämmer överens med socialtjänstlagens karaktär av ramlag, dvs. de listar inte särskilda insatser, metoder eller målgrupper. Socialnämnden i respektive kommun avgör vilken insats som bör ges med hänsyn till den enskildes förutsättningar och behov. Exempel på insatser som kan vara aktuella är föräldraskapsstöd med brottsförebyggande fokus, uppsökande arbete, kontaktperson och kontaktfamilj, olika typer av insatser i samverkan med andra aktörer, manualbaserade program för att motverka fortsatt normbrytande beteende och kriminalitet, sociala insatsgrupper och stöd till avhoppare. Regeringen konstaterar att det är väsentligt att de insatser som ges är i enlighet med bästa tillgängliga kunskap enligt de kunskapsstöd som finns (prop. 2024/25:89 s. 264–272, 431–436, 656 och 657 samt 698).

Det förekommer att individer som kommer i kontakt med arbetet med stöd till avhoppare saknar svenskt medborgarskap eller har en svag anknytning till det svenska samhället. Regeringen har därför gett Polismyndigheten, Kriminalvården, Statens institutionsstyrelse och Socialstyrelsen i uppdrag (Ju2022/02956 Ju2023/02498 Ju2024/00195) att bl.a. analysera och föreslå hur avhoppare kan informeras om möjligheterna till frivillig återvandring. I det uppdraget ingår också att öka fokus på barn och unga i arbetet med avhoppare och utveckla stödjande insatser från nationella myndigheter för

att åstadkomma ett effektivt, likvärdigt och enhetligt stöd till avhoppare, samt ta ställning till behovet av och föreslå hur en nationell kontaktpunkt för stöd till avhoppare kan utformas och inrättas. Uppdraget redovisades den 1 mars 2025.

Det kan finnas fall, inte minst där hotbilden är hög, när det kan finnas anledning att informera en avhoppare om möjligheterna till frivillig återvandring och det ekonomiska bidrag som Migrationsverket kan betala ut för detta ändamål.

Det finns inte någon uttalad skyldighet enligt socialtjänstlagen att bedriva avhopparverksamhet eller att erbjuda insatser riktade specifikt till avhoppare. För att säkerställa att avhoppare får relevant stöd finns det därför anledning att se över om det finns behov av en reglering i socialtjänstlagen av kommunernas ansvar för avhoppare och insatser för att lämna organiserad brottslighet.

Utredaren ska därför

- analysera och ta ställning till om det bör införas en särskild reglering i socialtjänstlagen i fråga om avhoppare,
- analysera och ta ställning till om det bör införas en särskild reglering i socialtjänstlagen avseende verksamhet som riktar sig till avhoppare och hur en sådan verksamhet i så fall ska definieras i lagen,
- analysera och ta ställning till hur avhoppare kan informeras om möjligheterna till frivillig återvandring, i de fall det kan vara aktuellt, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Uppdraget att se över hur kontrollen av externa aktörer kan stärkas

Insatser inom socialtjänsten ska vara av god kvalitet, bedrivas i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet och kvaliteten ska systematiskt och fortlöpande följas upp, utvecklas och säkras (5 kap. 1 och 2 §§ SoL). Det är alltid den nämnd som har beviljat en insats enligt socialtjänstlagen som i förhållande till den enskilde ytterst ansvarar för om insatsen uppfyller kravet på god kvalitet.

Kommunen kan överlämna genomförandet av insatser till en annan kommun eller till ett privaträttsligt organ eller en fysisk person (9 kap. 37 § kommunallagen [2017:725] och 4 kap. 3 § SoL). När dessa aktörer arbetar på

socialnämndens uppdrag gäller socialtjänstens regelverk i tillämpliga delar även för dem. Med regelverket följer, förutom ansvar för god kvalitet, bl.a. ansvar för att rapportera missförhållanden (27 kap. 2 och 6 §§ SoL), skyldighet att anmäla kännedom eller misstanke om att ett barn far illa (19 kap.1 § SoL) och dokumentationsplikt (27 kap. 5 § SoL).

Det är Inspektionen för vård och omsorg (IVO) som utövar tillsyn över socialtjänsten (28 kap. 1 § SoL). Av 28 kap. 1 § andra stycket 1–3 SoL framgår att tillsynen över enskild verksamhet avser tillståndspliktig verksamhet, verksamhet som en kommun genom avtal har överlämnat till enskild att utföra och annan enskild verksamhet som kommunen upphandlar tjänster från. IVO utövar därmed redan tillsyn över externa verksamheter som tillhandahåller insatser enligt socialtjänstlagen.

Av 26 kap. 1 § SoL framgår vilka verksamheter inom socialtjänstens område som omfattas av tillståndsplikt. Verksamheter som i dag omfattas av tillståndsplikt är bl.a. stödboende, hem för vård eller boende (HVB), skyddat boende, särskilda boenden och hemtjänst. Kommuner och regioner ska i stället anmäla tillståndspliktiga verksamheter till IVO innan de påbörjas. Avhopparverksamheter omfattas inte av tillståndsplikt eller anmälnings-skyldighet.

Av den ovan nämnda utredarens slutredovisning (Ju2022/02956) framkommer att kommunen ofta anlitar externa aktörer för att utföra insatser till avhoppare. Det har emellertid framkommit att det kan vara svårt för kommunerna att säkerställa att de externa aktörerna är seriösa och att insatserna är av god kvalitet. Kostnaderna för de externa aktörernas insatser är dessutom höga och det finns exempel på aktörer som ägnat sig åt välfärdsbrottslighet med kopplingar till organiserad brottslighet. Det har också förekommit att personer som har pågående kriminalitet eller endast haft ett kortvarigt uppehåll från kriminalitet deltar som personal i verksamheterna. Efter som avhoppaverksamheter riktar sig till individer som har en kriminell belastning och kan ha en hög hotbild är det särskilt angeläget att säkerställa att de som utför insatserna har ett långsiktigt och seriöst engagemang och att de bedriver verksamhet av god kvalitet.

Mot bakgrund av ovanstående finns det anledning att närmare analysera behovet av kvalitetssäkring och kontroll av de insatser och verksamheter riktade till avhoppare som genomförs av externa aktörer. Syftet är att

säkerställa att insatserna som genomförs är av god kvalitet och att förhindra att offentliga medel går till oseriösa eller kriminella aktörer. Vid överväganden om t.ex. tillståndsplikt är det nödvändigt att analysera förutsättningarna för en ändamålsenlig tillståndsplikt och hur avhopparverksamhet kan avgränsas i förhållande till andra verksamheter. När det gäller barn och unga måste också särskild hänsyn tas till deras rättigheter och behov.

Utredaren ska därför

- kartlägga hur kommunerna följer upp och kontrollerar de insatser de upphandlar, beskriva och analysera behovet av ytterligare kvalitets-säkring och kontroll samt hur omfattande behovet är,
- analysera och ta ställning till hur kvaliteten och kontrollen av externa aktörer som utför insatser och bedriver avhopparverksamhet kan säkerställas, t.ex. genom införande av tillståndsplikt, certifiering, eller skärpt regelverk rörande kommunernas upphandling av dessa insatser,
- oavsett ställningstagande, analysera och föreslå hur en tillståndsplikt kan utformas både i förhållande till verksamheter som riktar sig till vuxna och till barn och unga, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Uppdraget att ta ställning till om insatsen skyddat boende bör regleras särskilt för målgruppen avhoppare

Den 1 april 2024 trädde en ny lagstiftning om skyddat boende i kraft (prop. 2023/24:31, bet. 2023/24:SoU6, rskr. 2023/24:130). Skyddat boende regleras dels i socialtjänstlagen som en boendeinsats till den som behöver stöd och skydd till följd av hot, våld eller andra övergrepp, dels i lagen (2024:79) om placering av barn i skyddat boende. Barn som följer med en vårdnadshavare till ett skyddat boende ska bedömas och beviljas insatsen individuellt, och socialnämnden ska ansvara för att tillgodose barnets behov av stöd- och hjälpinsatser. Det krävs tillstånd från IVO för att få bedriva verksamhet i form av skyddat boende. Kommuner och regioner som bedriver sådan verksamhet ska anmäla detta till myndigheten.

I förarbetena till den nya lagstiftningen bedömer regeringen att insatsen skyddat boende även fortsättningsvis främst kommer att vara en insats för kvinnor och deras barn som är utsatta för våld av närstående. Avhoppare från kriminella miljöer är dock en målgrupp som kan ha behov av insatsen. Det är dock oklart hur många avhoppare som får boendeinsatser som

motsvarar skyddat boende enligt den definition av skyddat boende som har införts i socialtjänstlagen. Regeringen hänvisar också till att offentlig avhopparverksamhet är ett relativt nytt fält som genomgår snabb förändring (prop. 2023/24:31 s. 83 och 85).

Avhoppare kan ha behov av stöd och skydd i kombination med ett boende, och skyddat boende kan ibland vara en relevant insats. Avhoppare kan dock ofta vara i behov av andra insatser i boendet än de som typiskt sett ges till personer som utsatts för våld i nära relationer. Det kan exempelvis handla om särskilda insatser för att fullfölja en livsstilsförändring. Att särskilt reglera en boendeinsats för avhoppare skulle kunna gynna utvecklingen av ett mer riktat stöd till avhoppare i behov av boende i kombination med skydd. Mot denna bakgrund finns det anledning att utreda behovet av en särskild reglering av insatsen skyddat boende till avhoppare.

Utredaren ska därför

- undersöka hur stor efterfrågan är på insatsen skyddat boende för avhoppare och bedöma hur efterfrågan ser ut på längre sikt,
- analysera och ta ställning till om insatsen skyddat boende bör regleras särskilt för målgruppen avhoppare, och
- vid behov lämna nödvändiga författningsförslag.

Konsekvensbeskrivningar

Utredaren ska i uppdragets alla delar särskilt redovisa konsekvenserna för enskilda i behov av avhopparinsatser och konsekvenserna för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet.

Förslag på författningsändringar ska, när det behövs, föregås av en integritetsanalys samt en analys av hur förslagen förhåller sig till regelverken om offentlighet och sekretess samt lagstiftningen om upphandling.

Utöver vad som följer av kommittéförordningen (1998:1474) och förordningen (2024:183) om konsekvensutredningar ska utredaren särskilt redovisa konsekvenserna av förslagen för barn och unga och beakta barnets rättigheter utifrån barnkonventionen. I den del av uppdraget som omfattar kartläggning av kommunernas stöd till barn och unga vuxna som vill lämna organiserad brottslighet eller en kriminell miljö ska utredaren inhämta, redovisa och beakta barns åsikter och erfarenheter. Utredaren ska vidare

beakta att barns och ungas förutsättningar och behov varierar, t.ex. utifrån kön och ålder. Utredaren ska även redovisa vilka konsekvenser förslagen har ur ett jämställdhetsperspektiv.

Om förslagen påverkar kostnaderna eller intäkterna för staten, kommuner, regioner, företag eller andra enskilda, ska en beräkning av dessa konsekvenser redovisas. Om förslagen innebär samhällsekonomiska konsekvenser i övrigt, ska dessa redovisas. När det gäller kostnadsökningar och intäktsminskningar för staten, kommuner eller regioner, ska utredaren föreslå finansiering.

I analysen av de ekonomiska konsekvenserna är det nödvändigt att beakta den så kallade kommunala finansieringsprincipen och den närmare innebörden av kommunernas ansvar för insatser till målgruppen. I detta sammanhang ska utredaren även beakta överlappningen mellan insatser för avhoppare och insatser för målgrupper som särskilt anges i socialtjänstlagen.

Kontakter och redovisning av uppdraget

Utredaren ska samverka med och inhämta kunskap och erfarenheter från Kriminalvården, Polismyndigheten, Statens institutionsstyrelse, och Socialstyrelsen. Utredaren ska också, i den utsträckning det behövs, inhämta kunskap och erfarenheter från Sveriges Kommuner och Regioner, IVO, Upphandlingsmyndigheten, Brottsförebyggande rådet, länsstyrelser, Bris, Barnombudsmannen och företrädare för kommuner samt företag och ideella organisationer som bedriver avhopparverksamhet.

Om utredaren bedömer att det finns relevanta exempel i andra länder på hur regelverk eller andra åtgärder kan utformas för att stärka kvalitet och kontroll av externa aktörers avhopparverksamhet kan en internationell utblick göras.

Utredaren ska hålla sig informerad om relevant arbete som pågår inom Regeringskansliet och utredningsväsendet.

Uppdraget ska redovisas senast den 6 november 2026.

(Socialdepartementet)